

В.І. Кочерженко*Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка***ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО
ВЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ – ОДНА З НАЙВАЖЛИВИШИХ ЦІЛЕЙ
ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

Інформаційна культура вчителя (педагога) є складовою культури педагога взагалі. Тому визначення цього поняття повинно спиратися на аналіз поняття "інформаційна культура особистості" і "культура вчителя".

Про інформаційну культуру особистості йшлося, зокрема в [1; 2]. Далі коротко проаналізуємо поняття "культура вчителя".

"Культура вчителя" характеризується основними компонентами, функціями, механізмами, факторами професійного становлення вчителя. Зазначимо, що в педагогічних дослідженнях поряд з поняттям "культура вчителя" розглядаються поняття "педагогічна культура", "професійно-педагогічна культура", які досить близькі між собою за своєю суттю [3; 4; 5].

Одні автори (Є.Б. Гармаш, Т.А. Левашова, Л.А. Терьохіна і ін.) розглядають педагогічну культуру через педагогічну майстерність, професійні компетентності, оволодіння педагогічними технологіями, що є, на їх думку, показником соціальної зрілості педагога, передбачає наявність психолого-педагогічних знань, умінь та особистих якостей, які характеризують його направленість на ефективне здійснення професійної діяльності;

Інші автори (А.В. Барабанщиков, Т.В. Іванова та ін.) – основною категорією педагогічної культури вважають "досвід". На їх думку педагогічна культура:

– це певний ступінь оволодіння педагогічним досвідом людства, ступінь його досконалості в педагогічній діяльності, прагнення до безперервного удосконалення своєї діяльності;

– це "синтез високої професійності і особистих якостей педагога, володіння методикою навчання і наявність культуротворчих якостей особистості. Це міра творчого набуття і перетворення накопиченого людством досвіду" [6, с. 48-49].

Є.В. Бондаревська, І.Ф. Ісаєв, Є.М. Шиянов розглядають педагогічну культуру як сутнісну характеристику особистості педагога, яка характеризує його готовність до педагогічної діяльності через сформованість таких складових: педагогічної позиції і особистісних якостей, професійних знань і культури педагогічного мислення, професійних умінь і творчого характеру педагогічної діяльності, саморегулювання особистості й культури професійної поведінки педагога. Тому педагогічна культура є "динамічною системою педагогічних цінностей, способів діяльності й професійної поведінки вчителя" [7, с. 29].

І.Ф. Ісаєв вважає, що професійно-педагогічна культура є інтегральною якістю особистості педагога-професіонала, умовою й передумовою ефективної

педагогічної діяльності, узагальненим показником професійної компетентності викладача, метою фахового самовдосконалення. Професійно-педагогічна культура розглядається як "міра і спосіб творчої самореалізації особистості вчителя, викладача, студента в різноманітних видах педагогічної діяльності й спілкування, направлених на засвоєння, передавання і створення педагогічних цінностей і технологій" [8, с. 9].

Слід розрізняти педагогічну культуру особистості і педагогічну культуру як об'єктивну реальність (культуру суспільства), яка відображається на стані суспільної педагогічної свідомості, і не завжди стає надбанням майбутнього педагога. Засвоєння професійно-педагогічної культури пов'язано з переведенням її з об'єктивної форми в суб'єктивну.

Низку досліджень присвяченої виявленню окремих сторін культури вчителя: методологічної (О.С. Анісімов, О.В. Данильчук, І.Ф. Ісаєв, В.В. Раєвський, В.А. Сластенін, В.Є. Тамаркін і ін.); морально-етичної (Є.А. Гришин, Н.Б. Крилова і ін.); комунікативної (К.М. Левітан, А.В. Мудрик і ін.); технологічної (І.Ф. Ісаєв, М.М. Левіна, В.М. Монахов і ін.); загальної (Т.М. Левашова, М.Г. Матвеев і ін.); саморозвитку особистості вчителя в процесі здійснення ним професійно-орієнтованої діяльності (Є.П. Білозерцев, В.І. Данильчук, В.З. Горшкова, І.А. Колеснікова, Н.К. Сергеев, Т.К. Смиківська та ін.).

На думку Д.Ф. Ніколенка, М.І. Шкіля високий рівень культури вчителя передбачає тверді моральні, світоглядні переконання, широкий кругозір, глибокі професійні знання, допитливість, працьовитість, творчий підхід до справи, вміння систематично підвищувати свою кваліфікацію, застосовувати раціональні прийоми пошуку, аналізу, добору, систематизації, узагальнення й використання всеможливих відомостей, в тому числі навчального призначення, орієнтуватися в інтенсивному потоці повідомлень, що стосуються відповідної предметної галузі й суміжних галузей, низку інших показників загальнолюдської й професійної культури [9, с. 10-14].

Таким чином, на думку різних авторів «педагогічна культура» і «професійно-педагогічна культура» в цілому містять в собі методологічну, ціннісно-смыслову, комунікативну, емоційно-вольову, процесуально-діяльнісну, рефлексивну, саморозвитку, самовдосконалення складові.

Зміст поняття «культура вчителя» (складовою якої є інформаційна культура) є ширшим, ніж зміст поняття «педагогічна культура» і «професійно-педагогічна культура», оскільки крім професійних якостей вчителя включає й особистісні (характер, загальна ерудиція, творчий потенціал і т.д.).

В культурі вчителя можна виділити загальнокультурну та професійну складові і, відповідно розглядати, загальну інформаційну культуру і професійну інформаційну культуру. Професійна культура проявляється в специфіці педагогічної діяльності та системі професійних якостей вчителя.

Загальнокультурна діяльність (яка є джерелом загальної культури) передбачає здатність особистості успішно жити в інформаційному середовищі, цілеспрямовано й ефективно використовувати інформаційні та комунікаційні технології, використовувати наявні та створювати власні інформаційні ресурси непрофесійного призначення.

Питанням інформаційної культури вчителя присвячено низку робіт як вітчизняних, так і іноземних авторів (Г.А. Бордовський, М.М. Близнюк, О.В. Данильчук, О.М., М.І. Жалдак, М.П. Лапчик, Е.І. Кузнецов, Н.М. Макарова, Н.В. Морзе, Е.С. Полат, І.В. Роберт, А.Л. Столяревська, Ю.В.Триус і ін.). В них досліджується в основному прояв інформаційної культури вчителя в процесі реалізації ним своєї професійно-педагогічної діяльності. Слід зазначити, що інформаційна культура вчителя (як і в низці досліджень, що стосуються інформаційної культури учнів) в основному розглядається (тлумачиться) як набір певних знань, умінь і навичок; готовності до застосування інформаційних та комунікаційних технологій в освіті або компетентності вчителя в цій галузі. Такий підхід до аналізу інформаційної культури важливий, але дещо звужений. Ми дотримуємося ширшого трактування інформаційної культури вчителя (аналогічно як це було для інформаційної культури особистості, яка не обмежувалася тільки знаннями, вміннями й навичками).

Під інформаційною культурою вчителя будемо розуміти інтегральний показник рівня його досконалості в інформаційній сфері діяльності, який проявляється в специфіці педагогічної діяльності та системі професійних якостей вчителя.

В інформаційній культурі вчителя (аналогічно як в інформаційній культурі особистості) можна виокремити взаємопов'язані складові: інформаційно-інтелектуальний потенціал, інформаційний світогляд, інформаційно-ціннісні орієнтації, інформаційні потреби, інформаційно-операціональну діяльність (праксеологічний компонент), в кожній з яких в свою чергу можна виокремити загальнокультурну та професійну складову [1].

Перед системою освіти на сучасному етапі розбудови інформаційного суспільства (суспільства знань) постає грандіозне завдання, пов'язане з підготовкою людини до життя й діяльності в умовах інформаційного суспільства. Саме через систему освіти необхідно забезпечити одержання необхідних знань про нове інформаційне середовище, формувати готовність людини до творчого освоєння образу життя на інформаційній основі, формувати інформаційну культуру, складовою якої є інформаційний світогляд, який базується на розумінні визначальної ролі інформаційних процесів та інформаційних технологій у діяльності самої людини, житті суспільства, уявленнях про роль інформатики в становленні цивілізації в цілому і сучасної соціально-економічної діяльності, зокрема.

Для розв'язання цього завдання потрібний вчитель, який володіє цілісною інформаційною культурою і здатний підготувати підростаюче покоління до повноцінної плідної життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

В.Г. Кремень зазначає, що навіть при застосуванні найсучасніших комп'ютерних систем, високих телекомунікаційних технологій, використання яких поза всіляким сумнівом, стимулює динаміку та ефективність навчального процесу, підвищує ефективність освітнього середовища, ніщо і ніхто не спроможний повністю витіснити і замінити мистецтво безпосереднього педагогічного діалогу «Вчитель-Учень». Тому у XXI столітті особливо важливою є підготовка високопрофесійних педагогічних та науково-технологічних працівників, які відповідають інтеграційному критерію «педагогічна майстерність + мистецтво комунікації + нові технології [10, с. 11].

Отже, проблема формування інформаційної культури вчителя в сучасних умовах набуває особливої уваги.

Література

1. Рамський Ю.С. Формування інформаційної культури особи – пріоритетне завдання сучасної освітньої діяльності // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць/ Редрада. –К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. – № 1(8). – с. 19-42
2. Триус Ю.В. Комп'ютерно-орієнтовані методичні системи навчання математики: Монографія. – Черкаси: Брама-Україна, 2005. – 400 с.
3. Жалдак М.И. Система подготовки учителя к использованию информационных технологий в учебном процессе: 13.00.02. Дис... в форме научн. докл. докт. пед. наук. – М., 1989. – 48 с.
4. Жалдак М.И. Основы информационной культуры учителя // Використання інформаційних технологій в навчальному процесі. Зб. наук. праць. – К. МНО УРСР. КДП ім. О.М. Горького, 1990. – С. 3-24.
5. Михалін Г.О. Професійна підготовка вчителя математики у процесі навчання математичного аналізу. – Київ: РННЦ «ДІНІТ», 2003. – 320 с.
6. Иванова Т.В. Формирование педагогической культуры будущего учителя в учебном процессе (на материале дисциплин педагогического цикла): Автор. дис... канд. пед. наук, Луганск, 1991. – 24 с.
7. Введение в педагогическую культуру: Учебн. пособие / Под общ.ред. Е.В. Бондаревской. Ростов н/Д. Изд-во Рост. ун-та, 1995. – 172 с.
8. Исаев И.Ф. Теоретические основы формирования профессионально-педагогической культуры преподавателя высшей школы. Автор. дис.канд.пед.наук. – М., 1993. – 33 с.
9. Николенко Д.Ф., Шкиль Н.И. Становление учителя. – К.: Общество „Знание” УССР, 1986.

10. Кремень В.Г. Українська освіта в добу глобалізації // Директор школи, ліцею, гімназії. Науково-практичний журнал для керівників закладів освіти. – №6, 2002. – С.4-12.

Анотація. Кочерженко В.І. Формування інформаційної культури майбутнього вчителя математики – одна з найважливіших цілей його професійної підготовки. В даній статті іде мова про важливість інформаційної культури в професійній діяльності вчителя математики діяльності, бо в XXI столітті особливо важливою є підготовка високопрофесійних педагогічних та науково-технологічних працівників, які відповідають інтеграційному критерію «педагогічна майстерність + мистецтво комунікації + нові технології».

Ключові слова. Інформаційна культура, культура вчителя, професійно-орієнтована діяльність, професійно-педагогічна культура, професійні компетентності.

Аннотация. Кочерженко В.И. Формирование информационной культуры будущего учителя математики - одна из важнейших целей его профессиональной подготовки. В данной статье идет речь о важности информационной культуры в профессиональной деятельности учителя математики, потому как в XXI веке особенно важна подготовка высокопрофессиональных педагогических и научно-технологических работников, отвечающих интеграционному критерию «педагогическое мастерство + искусство коммуникации + новые технологии».

Ключевые слова. Информационная культура, культура учителя, профессионально-ориентированная деятельность, профессионально-педагогическая культура, профессиональные компетентности.

Summary. Kocherzhenko V.I. Formation of information culture of the future teachers of mathematics - one of the most important goals of his training. This article deals with the importance of the information culture in the professional work of the teacher of mathematics, because in the XXI century is particularly important to train highly educational, scientific and technological workers to meet the criterion of integration "pedagogical skill + art + new communications technologies."

Key words. Information Culture, Culture teacher, professionally oriented activities, professional and pedagogical culture, professional competence.